

[Undervisningsministeren.]

Det må også anses for at være et rimeligt ønske, at den pågældende konsulent, der jo indtager en central stilling som sagkyndig, skal kunne udpege censorer. Det er forhold, der naturligt må ordnes i en instruks, og når man på Færøerne ønsker lejlighed til at udtale sig om instruks, inden den endeligt fæstnes, må det også siges at være et naturligt led i samarbejdet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Den følgende sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om fremme af udbyttedeling [af Bertel Dahlgaard m. fl.].

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 101, fremsættelsen i tidenden sp. 43).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Økonomi- og arbejdsministeren (Krag): Fra omhyggelige studier, jeg har foretaget i folketingstidende, ved jeg, at det forslag og det emne, vi skal behandle under dette punkt på dagsordenen, er et spørgsmål, som er ordføreren for forslagsstillerne, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, særlig kært. Naturligvis først og fremmest af saglige grunde, men måske også fordi hans jomfrutale i dette høje ting for ca. 35 år siden drejede sig netop om udbyttedeling.

Jeg ved også fra den debat, der sidst fandt sted her i folketinget om dette spørgsmål i 1951, at det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard betragter det som et udtryk for manglende tempo i udviklingen, at man trods energisk indsats fra det ærede medlems og hans partis side i dette spørgsmål gennem 35 år stadig ikke lovgivningsmæssigt er nået ud over overvejelsernes og undersøgelsernes stadier. Dette synspunkt kunne i og for sig vendes om. Man kunne måske ræsonnere som så, at såfremt tanken om udbyttedeling virkelig var i stand til at yde så stort et bidrag til løsning af vort lands industrielle og sociale problemer, som det ærede medlem og hans parti synes at antage, ja, så havde denne

tanke måske ad frivillighedens vej banet sig frem til en større udbredelse, uanset at et lovforslag herom ikke er blevet vedtaget. Jeg tror imidlertid, at det ville være overfladisk at afvise det foreliggende lovforslag med sådanne betragtninger.

Ordføreren for forslagsstillerne, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, fremførte i sin fremsættelse nogle overordentlig centrale betragtninger, betragtninger, som mandede ud i, at den rigeste mulighed, vi har for at fremkalde en øget produktion, ligger i at skabe en større produktivitet ude i virksomhederne, og at denne højere produktivitet skal opnås gennem samarbejde mellem bedrifternes arbejdere og bedrifternes ledelse byggende på samarbejdsudvalgenes idé, og at den forudsætter, at arbejderne føler sig forvisset om, at de får deres retmæssige andel af udbyttet ved den øgede produktion.

Jeg tror ikke, at man fra nogen side tør afvise, at udbyttedeling kan være en af flere veje til at nå dette mål. Om det i alle tilfælde er den bedste vej, er vel et andet spørgsmål. I adskillige tilfælde vil det vel fra et samfundssynspunkt være at foretrække, om en produktivitetsforøgelse giver sig udtryk i lavere priser fremfor i et højere udbytte. I eksportvirksomheder, der mærker konkurrencen ude på markederne, vil en sådan løsnings vej ganske automatisk tvinge sig igennem i mange tilfælde, men også hvor produktionen foregår helt eller delvis med hjemmemarkedet for øje, vil den frie konkurrence, hvor en sådan eksisterer, ofte fremkalde netop det resultat, at produktivitetsforøgelse giver lavere priser, giver prisfald fremfor højere udbytte. I andre tilfælde, hvor man ikke har konkurrencepres set over sig, men hvor virksomhederne befinder sig i en monopolistisk stilling, hvor konkurrencen er ufuldkommen, der kan et øget udbytte fremkomme. Spørgsmålet er da, om det altid er en samfundsinteresse, at man gennem en lovgivning giver arbejdere og arbejdsgivere en fælles interesse i, at dette udbytte bliver så stort som muligt, for at parterne derefter kan dele det. Det kan vel være tvivlsomt. Det kan virke mod forbrugernes interesse, de lavere priser. Det kan virke mod samfundets interesse, de lavere omkostninger.

Imidlertid går forslagsstillerens tanke-

[Økonomi- og arbejdsministeren.]

gang egentlig også i andre baner, idet det, man tænker sig, og det, man tilstræber, er ved en udbyttedeling at gøre arbejderne interesserede i virksomhedernes drift for derved at stimulere dem til en større indsats. Dette måtte vel i praksis forudsætte, at arbejderen får indsigt i og overblik over virksomhedernes regnskab og økonomiske forhold i det hele taget. Det må endvidere forudsætte, at arbejderen føler en sammenhæng mellem sin daglige indsats og virksomhedens samlede resultat. Begge dele kan det måske være lidt vanskeligt at opnå i praksis i én moderne storvirksomhed. Forslagsstillernes grundsynspunkt er imidlertid så positivt, at en nærmere overvejelse efter min opfattelse må være berettiget.

Forslaget tilsigter at fremme udbyttedelingen på to måder: dels ved at lovfæste en adgang til skattefritagelse for udbetalte eller henlagte udbyttedelingsbeløb, hvadenten dette sker ved bonusordninger eller ved fondsdannelser, dels ved en speciel, begrænset skattnedsættelse som en slags præmie til virksomhederne for at gå ind på udbyttedelingsordningen. Det første er jo en praksis, der allerede i det store og hele er anerkendt af skattemyndighederne. Det andet er en principiel nydannelse, hvis konsekvenser ikke forekommer mig helt overskuelige, og som vel nok kræver nærmere undersøgelser og overvejelser.

Til fremme af disse to formål foreslår man i lovforslaget nedsat et udbyttedelingsnævn på 9 medlemmer, sammensat efter ganske særlige regler. Dette nævn skal have to opgaver: den ene at gøre propaganda for tanken om udbyttedeling, at fremføre oplysninger om udbyttedelingens idé og fordele, at tage initiativ overfor virksomheder, så at disse får kendskab til udbyttedelingens principper; som den anden opgave skulle dette nævn have beføjelse til at godkende, at aktieselskaberne får de specielle skattnedsættelser, som jeg omtalte før.

Om alle disse enkeltheder kan der vel rejses tvivl. Der kan gøres forskellige synspunkter gældende, men jeg finder, at bestemmelserne, som de er foreslået, som helhed udgør et anvendeligt forhandlingsgrundlag, og jeg for min del deltager gerne i det omfang, det måtte ønskes, i de over-

vejelser, som dette forslag giver anledning til.

Ordføreren for forslagsstillerne (Bertel Dahlgaard): Jeg takker den højtærede minister for de velvillige bemærkninger, han fremsatte. Jeg opfattede disse bemærkninger således, at ministeren var positivt indstillet overfor det foreliggende lovforslag. Det er klart, at de betragtninger, den højtærede minister fremsatte, herefter må indgå på rimelig måde i de forhandlinger og overvejelser, der vil finde sted i udvalget.

Den højtærede minister udtalte, at nogle måske kunne være fristet til at sige, at hvis udbyttedelingstanken var af så stor værdi, som vi har hævdet fra vor side, måtte man dog gå ud fra, at det havde givet sig positive udtryk i den sidste menneskealder, hvor hele denne sag har været til diskussion. Den højtærede minister tog selv afstand fra denne betragtning, men der kan måske ved siden af den højtærede ministers argumenter i den henseende være grund til igen at minde om den store sandhed, der ligger i resultatet af tidligere minister Steinckes iagttagelser, nemlig at der altid her i landet vil hengå 30 år fra det tidspunkt, da en rigtig tanke føres frem, til der er udsigt til at gennemføre den.

Jeg skal her kun knytte nogle få bemærkninger til mine udtalelser ved lovforslagets fremsættelse. Jeg vil indlede med at sige, at det forekommer mig øjensynligt, at udbyttedelingstanken rykker nærmere og nærmere ind på livet af de større virksomheder indenfor dansk erhvervsliv. Det gør den allerede i kraft af den tingene iboende logik; når arbejdernes og arbejdsgivernes organisationer i forening har gennemført oprettelsen af samarbejdsudvalg indenfor den enkelte bedrift med de formål, der er givet disse samarbejdsudvalg, har man faktisk fra den hidtidige ensidige, kollektive behandling af lønspørgsmålet rakt hånden ud til en mobilisering af fællesinteressen indenfor den enkelte virksomhed. Samarbejdsudvalgene er jo udtryk for, at medarbejderne skal drages direkte ind i bedriftens interessesfære, at medarbejderne bør blive medinteressenter i bedriftens ve og vel, fordi det vil være både i deres egen og virksomhedens interesse. Hvis man ville sætte

[Bertel Dahlgaard.]

det på spidsen, kunne det vel i virkeligheden hævdes, at oprettelsen af samarbejdsudvalgene betegner en afvikling af klassekamp-tankegangen og overgang til samarbejds-ideen, der, ført ud i sin konsekvens, betyder øget udbytte for begge parter. Men denne konsekvens er jo netop et praktisk udbyttedelingssystem, der er begge parter be- segling af den fælles interesse. Det fore- kommer mig, at alt peger i den retning: den stigende anvendelse af udbyttedelingstan- ken ude i verden, det mere konkrete studium herhjemme af lønsystemernes indfly- delse på produktiviteten, således som det nu finder sted i et udvalg med repræsen- tanter for Dansk Arbejdsgiverforening, De samvirkende Fagforbund og handelsmini- steriets produktivitetsudvalg. Ind i dette billede kommer imidlertid spørgsmålet om de former, hvorunder udbyttedelingen kan gennemføres på rigtig og forsvarlig måde.

Her er det efter min mening vigtigt, at man ikke hildes i den vildfarelse, at det kan ske efter en bestemt skabelon, men at man erkender, at de forskellige brancher og de forskelligartede virksomheder kræver forskellige former og metoder. Det er dette, erfaringerne siger os ude fra verden, hvor man på de enkelte områder først gennem omfattende studier og prøver arbejder sig frem til det for det pågældende område praktiske system. Iagttager man det her- hjemme mest interessante eksperiment, den af fabrikken Atlas gennemførte udbytte- deling, ser man det samme. Man har i fuld forståelse mellem ledelse og medarbejdere for 5 år siden gennemført udbyttedeling i form af en bonusordning, som man nu nøje har gennemprøvet i disse 5 år samtidig med, at man har fortsat studiet af bonus- ordninger i USA og en række andre lande. Det er herefter af alle parter indenfor denne virksomhed vedtaget at fortsætte ordningen med enkelte ændringer, idet det iøvrigt er besluttet at tage ordningen op til revision hvert fjerde år.

Det udtaltes af formanden ved Atlas' generalforsamling, at det stod parterne klart, at selvom det ikke kunne bevises med kroner og øre, var det åbenbart, at ordningen må være af væsentlig økono- misk betydning for virksomheden, og at ordningen har betydet et ideelt samarbejde

mellem alle i virksomheden. Formanden oplæste derefter en sammenfatning af det møde, der var afholdt med 16 tillidsmænd, 15 funktionærrepræsentanter og 6 repræsen- tanter for Atlas' bestyrelse og administra- tion; man udtalte samstemmende som sin overbevisning, at bonusordningen har givet væsentlige positive resultater for Atlas gen- nem større arbejdsindsats, endnu bedre samarbejde, sparsommelighed og øget pro- duktivitet og almindelig interesse for virk- somhedens trivsel. Selvom man ikke i tørre tal har kunnet fastslå ordningens betydning, udtaler man som sin overbevisning, at ord- ningen også har givet væsentlige økonomi- ske resultater, og man opfordrer derfor hver eneste mand på Atlas til øget aktivt med- arbejdsarbejde og arbejdsindsats af hensyn til sin egen, virksomhedens og den alminde- lige produktionsfremgangs bedste.

Det, jeg her har nævnt, som arbejdere, funktionærer og ledelse på Atlas i sam- stemmighed udtaler, kan måske gøre et vist indtryk på venstres og det konservative folkepartis repræsentanter her i salen, der sidst, da vi behandlede dette spørgsmål, mente, at der burde lægges vægt på kom- mende års erfaringer med hensyn til det eksperiment, der her var påbegyndt på Atlas.

Det er altså med alt det, jeg her har fremført, som baggrund, at det radikale venstre atter har fremsat det foreliggende forslag. Lovforslaget indeholder ingen tvangsbestemmelser, men det tager sigte på at formidle og fremme indførelse af udbyttedelingsordninger, hvor forudsætning-erne herfor er tilstede, og at bidrage til vejledning på grundlag af erfaringer ude og hjemme.

Jeg skal hertil endnu blot føje, at når der tales om udbyttedeling, definerer man ofte dette udtryk meget snævert. Det er, som det også fremgår af forslaget, ikke tilfældet her. Begrebet udbyttedeling dæk- ker over mange former lige fra bestemte, forud aftalte kontante ydelser, der står i relation til bedriftens nettofortjeneste eller aktieudbytte, til særlige ordninger med til- deling af arbejderaktier. Det omfatter af- talte bonussystemer med pensionsordninger eller velfærdsforanstaltninger af den ene eller den anden art.

Jeg vil håbe, at det ved denne behand-

[Bertel Dahlgaard.]

ling vil vise sig, at den udvikling, som er i gang ude i betydende lande i Europa, i Amerika, har ført med sig, at man her i salen fra de forskellige partiers side, men også indenfor dansk produktion i det hele taget reviderer nogle af de fordomme, som hidtil har præget dette spørgsmåls behandling.

Hans Rasmussen: Fra alle sider i vort samfund, ikke mindst fra de to store organisationer på arbejdsmarkedet, Dansk Arbejdsgiverforening og De samvirkende Fagforbund, er man selvfølgelig interesseret i at finde frem til de lønningsformer, der er bedst egnede til at fremme produktionen, give den enkelte tilfredshed og dermed skabe en arbejdsglæde, som kan medføre et sundt og ydedygtigt erhvervsliv.

De lønningsformer, der almindeligvis anvendes, samler sig om timelønninger og akkordlønninger. Hertil kommer forskellige tillægsbetalinger i form af bonusudbetalinger og forskellige andre produktivitetsfremmende lønformer, som i dette land vel nærmest endnu ligger i svøb. Når det radikale venstre igen har fremsat sit forslag, der tager sigte på almindelig fremme af udbyttedelingen indenfor vor industri og vort erhvervsliv, er hensigten umiddelbart indlysende, og man kan jo så altid diskutere, hvorvidt forslaget i den form, det er fremsat, skulle være egnet til at give et tilstrækkeligt incitament til almindelig fremme af en stigende produktion. Når vi fra mit partis side tidligere har været villige til at tage en almindelig drøftelse i et udvalg, var hensigten bl. a. at finde frem til en ordning, som bedre dækkede lønarbejdernes interesser, end forslaget efter sit indhold faktisk dengang gjorde og vel også nu gør. Jeg skal gerne erkende, at vi ved de udvalgsbehandlinger, der fandt sted i folketingsårene 1950—51 og 1952—53, blev præsenteret for et meget fyldigt materiale, der skulle illustrere, hvorledes udbyttedelingstanken indenfor forskellige virksomheder både indenfor og udenfor landets grænser havde fanget arbejdsgivernes og lønarbejdernes interesse.

Selvfølgelig kan vi ikke komme bort fra, at udbyttedeling i forskellige virksomheder er taget i brug, men for nogen klar vurdering

af, hvorvidt dette supplerende lønsystem har fremmet den almindelige produktivitet, har jeg ikke kunnet finde noget særligt holdepunkt. Det er mit indtryk, at aktieselskabet Atlas, den virksomhed, der her i landet er kommet nærmest det radikale venstres tankegang, nok har fået en udbyttedeling, som har skabt relativ tilfredshed; men om man ligefrem er i stand til at kunne påvise, at den er direkte produktivitetsfremmende for den enkelte lønmodtager, stiller jeg mig dog tvivlende overfor.

Jeg skal gerne erkende, at ordningen af arbejdsmarkedets forhold gennem det kollektive overenskomstsysteem altid udsætter parterne og samfundet for visse vanskeligheder, bl. a. fordi arbejderne med rette føler, at de ikke opnår deres retmæssige andel af det produktionsresultat, som de i virksomhederne er med til at frembringe. Gennem de store og generelle lønforhandlinger har vi kun mulighed for at anlægge en løsning efter visse midterlinier, og det kan meget godt betyde, at der er adskillige lønmæssige skævheder — især i fordelingsforholdet — på de enkelte virksomheder, som man ingenlunde kommer til livs.

I de bemærkninger, der gøres til det foreliggende lovforslag, peger man på de samarbejdsudvalg, som ordføreren for forslagsstillerne, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, omtalte, og som efter forhandling mellem de to hovedorganisationer er gennemført på virksomheder med over 25 arbejdere, og man finder, at udbyttedelingstanken er en videre udbygning af samarbejdsudvalgenes hele idé.

Jeg tror, det vil være rigtigt i denne forbindelse at fremføre et par bemærkninger om samarbejdsudvalgenes virksomhed. Selvfølgelig kan vi ikke komme bort fra, at samarbejdsudvalg på virksomheder, hvor man har en forstående ledelse, og hvor arbejderne indser nytten af at være orienteret om hele virksomhedens gang, har haft deres afgjorte betydning. Dog, på en lang række virksomheder ligger det faktisk sådan, at arbejdet i samarbejdsudvalgene for en stor del er gået i stå; for efter at man er ophørt med at drøfte velfærdsforanstaltninger, sanitære forhold m. m., er det, ligesom man ikke evner at klare det næste store spørgsmål, man bliver stillet overfor, nemlig produktionens problemer.

[Hans Rasmussen.]

Det forekommer mig også, at man fra Dansk Arbejdsgiverforenings side lægger for stærk en bremse på med hensyn til, hvad samarbejdsudvalgene må beslutte sig til at føre ud i livet. Det er ingen hemmelighed, at Dansk Arbejdsgiverforening gennem direktiver har bremset samarbejdsudvalgenes virksomhed i de enkelte foretagender. Dansk Arbejdsgiverforenings ledelse har været meget ængstelig for, at man i de enkelte samarbejdsudvalg på virksomhederne skulle gennemføre virkelig sociale foranstaltninger.

Det er vel helt indlysende, at man, når man som noget principielt vigtigt i samarbejdsudvalgene skal beskæftige sig med fremme af produktionen, ikke ensidigt fra arbejdsgiverens side kan pålægge arbejderne hver især at yde en større indsats, medmindre man har en gevinst at stille dem i udsigt. En sådan udlægning af samarbejdsaftalens § 5 er helt i overensstemmelse med aftalens forudsætninger. Når man dernæst i samarbejdsaftalens bestemmelser har nedlagt veto mod at tage lønningerne op til drøftelse og afgørelse i samarbejdsudvalgene, er det givet, at man meget hurtigt vil sejle på grund. Hertil kommer, at foreninger under Dansk Arbejdsgiverforening som illegale lønformer f. eks. regner bedre opsigelsesfrister, erstatning under sygdom og ved ulykke, oprettelse af hjælpe-kasser og pensionsordninger og eventuelt ekstraordinære ferietilskud, så det er ikke så underligt, at samarbejdsudvalgene indenfor adskillige virksomheder vantrives. Det er beklageligt, at det kollektive overenskomstsistem i den grad er stivnet, at der endog fra arbejdsgiverside nedlægges forbud mod, at man på de enkelte virksomheder kan indrette forholdene således, at de netop bliver til gunst for begge parter og dermed også til fremme for produktionen.

Som forholdene har udviklet sig, er det vel ikke så underligt, at vi indenfor det parti, jeg tilhører, ikke har særlig tiltro til, at det foreliggende forslag skulle kunne ændre de bestående tilstande. Når vi fra arbejdside finder, at lovforslaget, som det er opbygget, ikke vil fremme sit egentlige formål, gør vi det ingenlunde udfra en principiel enighed med arbejdsgiverfronten. Vi ved jo, at når man fra arbejds-

giverside afslår at yde arbejderne et større vederlag, end man efter lange og mange gange lange forhandlinger føler sig pisket til, er det, fordi arbejdsgiverne og de, der ejer virksomhederne, gerne vil beholde den største del af produktionskagen selv.

Ja, det oplæg, som vi fornylig har set fra Dansk Arbejdsgiverforening til de kommende overenskomstforhandlinger, vidner jo i allerhøjeste grad derom. Trods en absolut påviselig stigning i produktionsstallene, som ikke alene skyldes en talmæssig større arbejderstab, men som i høj grad er bragt tilveje gennem produktivitetsfremmende foranstaltninger, synes arbejdsgiverforeningen at være af den opfattelse, at der ved de kommende overenskomstforhandlinger så godt som intet skal ydes.

Da Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark i 1952 forsøgte at få indføjet i overenskomsterne en bestemmelse om, at hvis produktionen steg som følge af en større produktivitet, skulle man på den enkelte virksomhed have adgang til at få optaget lønforhandlinger, blev dette pure afvist af arbejdsgiverne under henvisning til, at skulle der gøres sådanne indrømmelser, måtte det være, når vi forhandlede om nye overenskomster.

Med den efterhånden noget hårdnakkede stilling, man har indtaget i Dansk Arbejdsgiverforenings hovedledelse overfor produktionslivets lønarbejdere, kan det radikale venstre vel ikke have synderlig formening om, at et nedsat udbyttedelingsnævn, der blot skal være opmuntrende, rådgivende og vejledende, kan have store chancer for at blive initiativtager til særlig mange udbyttedelingsordninger.

Jeg tror, at mange af os har i frisk erindring, hvorledes arbejdsgiverforeningens skibsværftsafdeling direkte lagde hindringer i vejen for, at skibсреder Knud Lauritzen kunne udvide udbyttedelingsssystemet fra A/S Atlas til A/S Aalborg Værft. Man lagde ikke skjul på overfor Knud Lauritzen, at en indførelse af udbyttedeling på Aalborg Værft ville blive betragtet som en ukollegial handling, der kunne medføre forskellige konsekvenser.

Når dette er stillingen i den arbejdsgiverlejr, der her i landet giver tonen an, har jeg med mit kendskab til de hårde vilkår, der består på arbejdsmarkedet, ikke den

[Hans Rasmussen.]

ringeste tro på, at dette henstillingsforslag vil få nogen praktisk betydning. Til gengæld må jeg indrømme, at jeg ikke tror, det ville gøre nogen skade, hvis forslaget blev vedtaget, og jeg vil gerne spørge det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, om det radikale venstre ikke kunne droppe sin tanke om den tvungne voldgift, så kunne vi måske i et udvalg prøve at komme overens om det foreliggende forslag; det er dog altid bedre at have een fugl i hånden end ti på taget; og en hel masse forslag, der svirrer rundt her i folketinget, er ikke så meget værd. Jeg vil altså gerne spørge, om vi ikke kunne gøre dette forslag til en lovforanstaltning og derimod lade den tvungne voldgift glide i baggrunden.

Bortset herfra har jeg visse principielle indvendinger, ting, som efterhånden er blevet mig mere klart efter de drøftelser, vi har haft i de udvalg her i folketinget, der tidligere har beskæftiget sig med problemet. Ud fra et almindeligt solidaritetshensyn ville det efter min mening ikke være heldigt at have udbyttedeling, hvis vi f. eks. var inde i en konjunktur, hvor der rådede en ret stor arbejdsledighed. Arbejdsløshed kan jo fremkomme på mange forskellige måder indenfor erhvervslivet, og man kan ikke komme udenom, at de dispositioner, der træffes, mange gange af hensyn til rene kapitalinteresser, er medvirkende til ledighedens fremkomst. Rationaliseringen har således på mange virksomheder sendt folk ud i arbejdsledighed, og kunne vi her i tinget gennem en lovgivning pålægge virksomheder, der gennemfører forenklinger og rationaliseringer i deres produktion med efterfølgende afskedigelser, pligten til at oparbejde fonds, som kunne beskytte de ledige arbejdere mod de ulemper, der opstår i form af arbejdsløshed ved rationaliseringen, ville meget være vundet.

Forslaget burde også indeholde bestemmelser om, at der ved gennemførelsen af udbyttedelingsordninger måtte vælges repræsentanter for arbejderne ind i ledelsen

af virksomhederne, så arbejderne kunne danne sig et klart billede af tingene. Det er vel ikke noget urimeligt krav. Når man i et moderne samfund erkender, at produktionens størrelse næsten alene vil være afgørende for befolkningens trivsel, bør der også skabes større lighed mellem kapital og arbejde; det har vi bl. a. i De samvirkende Fagforbund øjnene stærkt åbne for.

Det er vor opfattelse, at septemberforliget fra 1899 ikke længere i sine afgørende bestemmelser tager det fornødne hensyn til produktionens arbejdere. Arbejdsgiverens ret til at lede og fordele arbejdet kaster jo i høj grad sine skygger ind over samarbejdsudvalgenes drøftelser; derfor vil vi også sætte kraftigt ind for at få forliget ændret med det formål at sikre den enkelte arbejder en bedre retsstilling end den, han i dag har indenfor vort erhvervsliv.

Under den behandling af et tilsvarende forslag, som foregik i folketinget i rigsdagssamlingen 1952—53, stillede jeg på mit partis vegne i det nedsatte udvalg et forslag, som efter min opfattelse burde have fået den fornødne tilslutning, så det kunne have været gennemført som en lovforanstaltning. I udtalelser i det høje ting af repræsentanter for de forskellige partier har vi gang på gang hørt lovprisning af oprettelse af sociale fonds, der tog sigte på at løse virksomhedernes sociale problemer; blot har man fra de borgerlige partiets side, inklusive det radikale venstre, ikke villet være med til at føre ideen ud i livet, hvis den skulle have lovmæssig karakter. Jeg skal gerne erkende, at vi på frivillighedens basis kan komme et stykke vej, men vi får ingenlunde løst spørgsmålet til bunds, medmindre det sker enten ved en fælles overenskomst mellem organisationerne på arbejdsmarkedet, hvad jeg ikke har det mindste imod, eller ved, at man på den nu givne foranledning gør sagen til et lov-anliggende.

Det forslag, som jeg dengang på mit partis vegne stillede, gik i korthed ud på, at

[Hans Rasmussen.]

virksomheder, der havde et højere udbytte end 5 pct., uden videre skulle henlægge halvdelen af det merudbytte, der fremkom herudover, til sociale velfærdsforanstaltninger. Forslaget tilsigtede, at disse sociale fonds skulle anvendes til erstatning for tabt arbejdsfortjeneste til arbejdere, der af en dem utilregnelig årsag, f. eks. på grund af sygdom eller ulykke, ikke kunne passe deres arbejde. De opsparede fonds skulle videre anvendes til pension til gamle arbejdere, til oprettelse af børnehaver og vuggestuer, ja, kort sagt til finansiering af de sociale opgaver, som i stigende grad dukker frem under vore moderne, tekniske produktionsformer. Administrationen ville vi nok finde frem til en ordning af.

Den dybere betydning, der ligger i det radikale venstres forslag, kan jeg helt anerkende, for det er givet, at skal man i det moderne produktionsliv stimulere de enkelte arbejders interesse, må der være et incitament. Arbejderne bør overbevises om, at den økonomiske og sociale uretfærdighed, der i øjeblikket er tilstede derigennem, at virksomhederne tager hovedparten, medens lønarbejderne kun kan få det tilstået, som arbejdsgiverne absolut er pisket til at give dem, må udlignes på en rimeligere og retfærdigere måde.

Det er vist ikke for meget sagt, at hovedparten af navnlig vore gamle virksomheder efterhånden har indtjent større beløb til de enkelte aktionærer, end disse nogensinde har placeret i virksomhederne. Udvidelser, moderniseringer, nyanskaffelser o. s. v., som mange gange senere har fundet sted, tilskrives meget naturligt egenkapitalen, som arbejderne i virksomhederne har været med til at frembringe, og som de faktisk burde have deres rimelige andel af.

Derfor burde arbejdsgiverne ikke alene gøres pligtige til at yde de overenskomstmæssige arbejds lønninger, men de burde også, og da navnlig nu i kontakttidens tidsalder, erkende, at arbejderne både socialt, økonomisk og retmæssigt bør have en anden placering end den, de i øjeblikket indtager indenfor dansk erhvervs liv. Når en virksomhed arbejder med et stort antal lønmodtagere, er den private karakter efterhånden gået fløjten, og for samfundet som helhed er det jo ikke ligegyldigt, på hvilken

måde dispositionerne træffes i vore større og mindre virksomheder.

Ud fra disse betragtninger kan det fremsatte lovforslag måske blive anledning til, at vi fordomsfrit i et udvalg kan få lejlighed til at drøfte nogle af de vigtigste problemer, som det i det moderne samfund synes vanskeligt at få løst på en retfærdig måde. Ud fra den erkendelse, som man fra alle sider er nået til, at det moderne arbejdsmarked indtager den mest centrale plads i vort samfunds vigtigste anliggender, finder jeg det helt rimeligt, at vi drøfter tingene. Kan der opnås enighed om et forslag til løsning af produktionens sociale problemer som det, jeg i mine bemærkninger har antydnet, er det ikke alene min, men også mit partis almindelige mening, at det i høj grad vil være medvirkende til fremme af produktionen i vort land.

Lorentzen: Det ærede medlem hr. Hans Rasmussen var inde på kapitalens udbytning. Det var nu lidt uforsigtigt, særlig da det ærede medlem gik ud fra, at 5 pct. var et passende udbytte af en aktie, al den stund man i dag kan opnå ca. 7 pct. ved at købe statsobligationer.

Hvis man tager børslisten og betragter disse selskaber over en længere årrække, tror jeg, man tør sige, at de i virkeligheden ikke har afkastet et større udbytte end det, man kan få ved køb af obligationer, og de fleste vil dog vist erkende, at den kapital, der går til stiftelse af nye selskaber, det er den, der er i skyttegravene, det er den, der må tage kløene, og derfor må den også have chance for at få en gevinst. Man må heller ikke glemme, at udbyttet er stærkt varierende, men prøv dernæst engang at se listen over aktieselskaberne igennem, tag de største og mest bekendte af dem, og man vil snart opdage, hvor mange af dem der i årenes løb har måttet nedskære kapitalen. Der er Aarhus Olie, der er B. & W., det er en hel lang række, og man vil heraf se, at det er et meget ringe udbytte, der i virkeligheden er blevet aktionærerne til del. Forholdet er nemlig det her i dette land, at aktionærer er det mest tålsomme folkefærd, der findes. Det er gamle koner og gamle mænd, der sidder rundt om på generalforsamlingerne. Prøv at se, hvor mange aktionærer der møder op på generalforsamlingerne — det er

[Lorentzen.]

kun ganske få, og det er som regel næsten altid de samme, medens de egentlige ejere passivt og stiltørdigt holder sig hjemme.

Man kan heller ikke sige andet, end at staten har været ret flink med hensyn til at tage sin part. Ser man på aktieselskabsudbytterne gennem en række år, ikke mindst de senere år, finder man, at hvis aktionærerne f. eks. får 300 000 kr., så tager staten forlods måske 350 000 kr. — det er i hvert fald altid to tal, der ligger nogenlunde ens — og når pengene bliver udbetalt til aktionærerne, får staten yderligere gennemsnitligt ca. 50 pct. af det, aktionærerne får.

Disse bemærkninger er foranlediget af de synspunkter, det ærede medlem hr. Hans Rasmussen gjorde gældende, og som på dette punkt i hvert fald ikke er rigtige.

Det, vi alle er interesseret i her i dette land, det er, at der skabes en højere produktivitet, og hvis det fremsatte lovforslag kan bidrage hertil, gør det en god gerning. Jeg læste i går i et blad — det var „Information“ — en ypperlig artikel, der hed „Mortensens Danmark“. Mortensen er en brav chauffør, der tjener 11 000 kr. om året, og da man spurgte ham, om han ville arbejde en time mere mod at få 24 000 kr., sagde han: nej, det er jeg for klog til, jeg kan regne. Nu tør jeg ikke sige, om ikke tallet 24 000 var et lidt for voldsomt udsving, at hr. Mortensen måske nok har regnet forkert. Men jeg kender mange mennesker, der er uhyre bange for at tjene en ekstraskilling, hvis de vel at mærke skal opgive det til skattevæsenet, og deres angst grunder sig i, at de så kommer op over sygekassegrænsen, den sygekassegrænse, der på så uendelig mange måder spiller en rolle her i landet. Jeg tror i virkeligheden, det er et af de områder, som lovgivningsmagten, eventuelt regeringen, bør have sin interesse henvendt på.

Angående selve lovforslaget er der jo holdt mange taler: to taler af det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, der omtrent havde samme indhold, en tale af det ærede medlem hr. Hans Rasmussen, der havde en lille vending forskellig fra sidste gang, det ærede medlem behandlede dette spørgsmål, og en tale af den højtærede minister. Man kan jo nok mærke, at kærligheden hos den højtærede minister og hos det ærede med-

lem hr. Hans Rasmussen ikke er så forfærdelig voldsom, det er i hvert fald en tempereret glæde, der vises overfor dette forslag. Det ærede medlem hr. Hans Rasmussen ville gerne indgå en handel om, at den tvungne voldgift kunne bortfalde, og til gengæld tage dette her, der nærmest syntes ham en død fugl. Det var jo også en ganske god handel for det ærede medlem hr. Hans Rasmussen at indgå.

Jeg kan imidlertid sige, at vor interesse for lovforslaget er betydeligt større, særlig så længe lovforslaget holder sig på den frivillige basis, for vi fra vor side har stor interesse i, at der bliver skabt en sund og god atmosfære mellem arbejdsgivere og arbejdere, og at arbejdsgiverne, når virksomheden går godt, så også viser vilje til at honorere deres gamle og trofaste arbejdere, der jo i høj grad har været med til at skabe resultatet.

Mit parti er derfor positivt indstillet overfor lovforslaget og vil være med til at søge det ophøjet til lov, muligvis med nogle ændringer.

Poul Møller: Det ærede medlem hr. Hans Rasmussen benyttede lejligheden i dag til at holde en tale, som vist mere var egnet til og tænkt som en tale holdt ud ad vinduerne — den højtærede formand har brugt denne vending — end som en tale til folketingets medlemmer om fremme af udbyttedeling. Jeg forstod, at tiden var inde til, at De samvirkende Fagforbund mente, det ville være rigtigt, at der blev sagt noget om overenskomstsituationen, om lønsituationen og om lønspørgsmålet til foråret. Men oprigtig talt synes jeg ikke, det direkte vedrører det foreliggende lovforslag, og det ville være forkert, om diskussionen ved denne førstebehandling skulle komme til at dreje sig om overenskomstproblemerne op til marts måned. Det ville der måske være mere grund til at drøfte under næste punkt på dagsordenen, men muligvis var det tanken med det ærede medlem hr. Hans Rasmussens tale, at sagerne skulle behandles som en helhed; man forstod, at der ligesom foresloges en handel om tingene. Jeg ved ikke, om ordføreren for forslagsstillerne, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, og det ærede medlem hr. Hans Rasmussen kan blive enige om en sådan handel, men

[Poul Møller.]

i hvert fald tror jeg ikke, det skal ske for åbne døre her i salen. Jeg vil derfor gå ud fra, at forslaget stadig er til forhandling, og at vi stadig skal tage stilling til forslaget i dag.

Vi har nu tre gange i en kort årrække haft dette lovforslag til behandling. Vi har drøftet det meget indgående i 1951 og 1952 ved førstebehandlinger her i tinget. Vi har hørt eksempler på, hvordan det er gået med udbyttedeling dér, hvor den har været praktiseret. Vi i mit parti synes imidlertid ikke, det kan være rigtigt nu at genoptage diskussionen fra 1951 og 1952. Vi har med interesse lagt mærke til, at det radikale venstre nu for første gang under en socialdemokratisk regering fremsætter dette forslag. Det radikale venstre har tidligere fremsat dette forslag, i 1951 og 1952 og et lignende forslag under regeringen Madsen-Mygdal i 1927, men i årene 1929—40, da det radikale parti sad ret nær ved regeringsbænkene, og i årene efter krigen under socialdemokratiske regeringer har vi ikke mødt forslaget. Nu har vi mødt det, og jeg går ud fra, at det så også er alvorligt ment, og at det bliver manifesteret ved, at det fremsættes under en socialdemokratisk regering, at man ønsker det fremmet så stærkt og så hurtigt som muligt.

Vi fra vor side vil gerne deltage i en udvalgsbehandling af denne sag. Ethvert problem, som vedrører aflønning af arbejdere i produktionen og i erhvervslivet, enhver tanke, som har til hensigt at søge produktion og produktivitet øget, må naturligvis have vor interesse. Dog vil jeg gerne gøre den bemærkning, at lovforslaget ikke er et forslag om udbyttedeling; det er et forslag om nedsættelse af et nævn, som skal bistå med hensyn til udbyttedeling. Ifølge den videre definition, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard har givet af begrebet udbyttedeling, er udbyttedelingsordninger vokset frem i virksomhed efter virksomhed som fondsdannelser, hjælpefunds, pensionsfunds, bonusordninger; og alt det, der er vokset frem derude, er ordninger ordnet efter regler, som man synes passer bedst til forholdene i den pågældende virksomhed. Om det ovenpå denne udvikling kan være til nogen hjælp at have et nævn, som kan give vejledning, eller det ikke vil være nogen

hjælp, det er det, diskussionen her drejer sig om.

En skattemæssig begunstiggelse for de mennesker og virksomheder, der lægger til side til disse formål, har vi før erkendt at vi i høj grad vil være med til, og det skatte-lovsforslag, som den tidligere finansminister, det ærede medlem hr. Thorkil Kristensen, fremsatte, går langt med hensyn til skattefrihed for beløb, der henlægges til arbejderfunds, hjælpefunds o. lign. Vi er fuldstændig klar til at medvirke til en ordning, der medfører skattemæssige lempelser eller begunstiggelser, fritagelse for skat af disse midler, hjælp til at få denne udvikling til at gro livligere og kraftigere ude i erhvervslivet, denne tanke om at give arbejdere og funktionærer større andel i årets udbytte. Men vi vil også gerne i et udvalg se på, om der er grund til ovenpå denne udvikling at have et nævn til at fremme udviklingen, som forslagsstillernes tanke er. Vi har før givet udtryk for vor skepsis deroverfor, men der er gået et stykke tid siden da, og der kan være gjort nye erfaringer; derfor mener jeg, der kan være grund til atter at se på det materiale, vi fik dengang.

Vi mener altså, det vil være rigtigt nu at få en udvalgsbehandling, og at vi under den undersøger, om der er noget, man bør lovgive om; eventuelt kan man opnå det, der efter vor opfattelse er nødvendigt og det vigtigste, nemlig skattemæssige begunstiggelser og derigennem fremme af udviklingen. Til et sådant resultat vil det konservative folkeparti gerne medvirke.

Alfred Jensen: Lovforslaget er jo en ganganger. Den kommunistiske gruppe har taget stilling til det for flere år siden og afvist denne tanke. Vi betragter ikke det, der foreslås, som et middel, der egner sig til løsning af de problemer, der foreligger for os her i Danmark angående udvikling af produktionen i industrien, og til løsning af de sociale spørgsmål.

Det ærede medlem hr. Poul Møller var noget fortørnet over, at socialdemokratiets ordfører, det ærede medlem hr. Hans Rasmussen, knyttede dette forslag sammen med de kommende overenskomstforhandlinger. Jeg forstår ikke denne fortørnelse. Det kan vel næppe være nogen tilfældighed,

[Alfred Jensen.]

at dette forslag lægges på bordet nu ved optakten til overenskomstforhandlingerne, på samme måde som det skete i 1951, nu da problemerne om lønninger og tilfredsstillende forhold for arbejderne skal tages op til forhandling. Hertil kommer, at forslagsstillerne denne gang har kædet forslaget sammen med to andre forslag, hvoraf det ene behandlede i sidste uge og af min partikammerat, det ærede medlem hr. Aksel Larsen, betegnedes som et forslag, der skulle forhindre arbejderne i at få den lønforhøjelse, de stræbte efter at opnå ved de kommende overenskomstforhandlinger. Jeg tror, det er rigtigst at foretage bedømmelsen udfra netop denne synsvinkel. Det kan ikke være nogen tilfældighed, at forslaget kommer nu.

Det er heller ikke tilfældigt, at forslagsstillerne begrunder deres forslag med, at de gældende lønsystemer — det må formentlig være akkord- og timeløn — ikke er tidsvarende, er forældede. Det kan ikke være nogen tilfældighed, at man henviser til, at det bunder i det gamle modsætningsforhold mellem kapital og arbejde. Jeg mener, det havde været bedre, om man havde sagt det, som i almindelighed siges: modsætningsforholdet mellem de udbyttede arbejdere og de udbytende kapitalister. Det er nemlig det, det drejer sig om. Man må gøre sig klart, at de foranstaltninger, der skal til her, ikke er en eller anden sindrig ændring af lønsystemet, men det er simpelthen ophævelse af lønsystemet, som Karl Marx allerede for 100 år siden påviste det. Det, der er galt, er det modsætningsforhold, der findes under kapitalismen, mellem dem, der skaber og omformer værdierne, og dem, der tilegner sig udbyttet af andres arbejde, og man kommer kun ud over alle disse vanskeligheder, alle disse hemninger af produktivitetens udvikling, hvis man gør produktionsmidlerne til samfundseje.

Da forslaget første gang var til behandling, tog jeg fat på nogle af de betragtninger, der findes i bemærkningerne til begrundelse af forslaget, og påviste, at der ikke er sket en sådan udjævning af modsætningsforholdet i vort land, som forslagsstillerne i bemærkningerne hævder. Jeg påviste, at netop den udviklingslinje, som Marx og Engels

havde trukket op for kapitalismen, i allerhøjeste grad kan iagttages i vort land: at der stødes flere og flere ud i de besiddelsesløse rækker, forstået på den måde, at flere og flere ikke ejer produktionsmidlerne, men må sælge deres arbejdskraft og altså leve som lønmodtagere, enten det nu er som arbejdere, som arbejdsledere eller som funktionærer. Det er det centrale i sagen, og det rokkes der ikke ved med forslag af denne art. Sålænge det er sådan, vil modsætningsforholdet være tilstede, og der vil være klassekamp, fordi klassekamp er en virkning af bestemte faktorer i samfundet. Klassekamp er ikke noget villet, hverken fra den ene eller den anden, men det er noget, som er bundet til ejendomsforholdene, og så længe det opretholdes, vil der være klassekamp. Så kan man søge at tilsløre den, man kan søge at forbyde den, den foregår dog hver eneste dag på arbejdspladserne, fordi produktionens ejere og arbejderne har modstridende interesser.

Det kunne måske også have sin interesse at fastslå her, hvor man taler om en vis social udgligning, at vise med tal, hvorledes udviklingen i de senere år er foregået, ganske vist i en periode lidt længere end den, der er gået, siden vi først behandlede forslaget. Det er tal, der taler deres tydelige sprog og viser, at der så sandelig ikke er tale om nogen social udgligning her i landet, men tværtimod om det modsatte.

Samtlige industriaktieselskaber har fra 1949 til 1953, det regnskabsår, jeg sidst har regnskaber for, forøget deres overskud fra 229 mill. kr. til 328 mill. kr. — jeg vil tro, at stigningen er større i 1954 og 1955. Det er en stigning på 43 pct. taget under eet. I denne periode er arbejdernes lønninger — jeg holder mig til den statistik, der foreligger — på det pågældende område af erhvervslivet kun steget med 34 pct. Det vil altså sige, at en udjævning ikke finder sted, tværtimod, udbytningen er skærpet. Tager man enkelte selskaber ud, er forholdet endda værre. De tolv største jernindustrielle selskaber har i perioden fra 1949 til 1953 forøget deres udbytte fra 16,1 mill. kr. til 57 mill. kr., en forøgelse med 255 pct., medens arbejderne i de pågældende firmaer kun har fået deres lønninger, altså ikke reallønnen, men lønnen i kroner og øre, forøget med 39 pct. Det tyder ikke på nogen

[Alfred Jensen.]

social udjævning, tværtimod. Det viser, at modsætningsforholdet skærpes, og det er ikke så underligt, at de arbejdere, der ikke kan få deres lønninger til at strække til overfor prisstigningerne, rejser krav om at få dækning for de forringelser, der har fundet sted, og de forringelser, der venter dem i den kommende tid.

Det ærede medlem hr. Lorentzen har talt om Burmeister & Wain og om, at aktiekapitalen er nedskåret. Det ærede medlem kunne også passende tale om de friaktier, der er udstedt. Lad os da se på, hvorledes B. & W. har klaret sig. Selskabet har forøget overskuddet fra 5,4 mill. kr. til 36 mill. kr. Hvis man regner overskuddet pr. beskæftiget arbejder ud, ser man, at det er steget fra 888 kr. til 5 152 kr.

Det er i en sådan periode, man taler om, at der er foregået en vis social udjævning i vort samfund. Nej, udbytningen går sin gang, forholdene skærpes, og det er ikke så underligt, at arbejderne rundt om ikke ved, hvad de skal gøre for at klare dagen og vejen. Det er ikke så underligt, at nogle taler om, at der er ikke noget ved at få lønforhøjelse, for de føler, at lige meget hvordan de bærer sig ad, bliver deres forhold ikke bedre, men forringes enten på den ene eller den anden måde.

For virksomheden Radiometers vedkommende var der tale om, hvor meget skatten tog af merfortjenesten, men det er også de ustandselige prisstigninger, der spiller ind, og som man forsøger at bilde arbejderne ind at deres lønforhøjelser skulle være skyld i. Jeg tror, at disse skrøner efterhånden er ved at tabe i værdi, al den stund man ser, at priserne udmærket kan stige, uden at lønningerne bevæger sig opad.

Nu genfremsetter forslagsstillerne altså forslaget om fremme af udbyttedeling, vel i håb om, at det skal øve en sådan indflydelse på arbejderne, at de søger at finde ud af, om der skulle være en vej frem her. Det bliver fortalt, at denne udbyttedelings-tanke har gået sin sejrsgang; da vi sidst havde forslaget til behandling, var det i Frankrig og De Forenede Stater, nu ser det ud til, at det er Storbritannien, der er fremme i spidsen, det er i hvert fald særlig dette land, der henvises til. Jeg ved ikke,

hvad denne tanke har betydet i retning af social sikkerhed, men jeg ved, at der både i USA og i England gang på gang er strejker, hvorunder arbejderne rejser krav om at få deres lønninger forhøjet, så de er i stand til at klare dagen og vejen. Hvis denne udbyttedelingstanke var af nogen værdi, og hvis den, som det fortælles, har gjort så store fremskridt, at den behersker store dele af samfundslivet, så skulle man være kommet ud over alle disse problemer; men det er man ingenlunde.

Der henvises til erfaringerne herhjemme med hensyn til Atlas, og jeg lagde mærke til, at det, man var særlig tilfreds med, var, at produktiviteten og arbejdsindsatsen var steget. Det kan man også konstatere andre steder, uden at man der har en egentlig udbyttedeling. Det, der skulle være afgørende, når man taler om udbyttedeling som social foranstaltning, er vel også, om de pågældende har fået fordele af det på en sådan måde, at udbytningen er blevet mindre, men det foreligger der ikke noget om, tværtimod. Jeg har det indtryk, at der ikke er nogen særlig forskel på arbejdernes stilling på Atlas og på de andre jernindustrielle virksomheder her i København. Jeg hørte da heller ikke det ærede medlem hr. Hans Rasmussen, der vel må kende til forholdene der, udbryde i jubeltone over det, man havde nået, selvom han senere gik ind for, at man skulle tage tanken op til behandling og nå frem til realiteter.

Det, vi hørte af det ærede medlem hr. Hans Rasmussen, var, at samarbejdsudvalgene vel nogle steder havde givet resultater, men at de fleste steder var kørt fast, al den stund man ikke ville gå videre end til at bruge samarbejdsudvalgene til at ordne visse problemer og så iøvrigt få arbejderne til at pukke noget mere. Så snart man derimod kom til lønspørgsmål, var det slut, så ville arbejdsgiverne ikke have noget med samarbejdsudvalgene at gøre. Det rejser spørgsmålet, om det overhovedet har nogen værdi, at man vedtager ordninger af denne art, om den frivillighed, der her er tale om, vil betyde, at industrielle virksomheder går ind for ordningen. Fra virksomhedernes side har man stort set haft interesse for, at produktiviteten skal øges

[Alfred Jensen.]

og for at gå over til andre former for lønningeberegning, men egentlig ikke for at forbedre arbejdernes forhold på de pågældende virksomheder.

Vi husker strejken hos Philips, og vi kender adskillige andre strejker, hvorunder arbejderne har set sig nødsaget til at nedlægge arbejdet for at væge sig mod de urimelige forhold, der blev budt dem under selve produktionsprocessen.

Det mangler ikke på løfter: bare man øger produktiviteten, skal man nok få fordele. En stor tobaksfabrik havde lovet sine arbejdere, at de, såfremt de øgede arbejdsindsatsen, skulle få arbejdstiden nedsat. De gennemførte den forøgelse af produktionen, som havde været stillet op som betingelse, men da de havde gjort deres pligt og skulle til at have de goder, som skulle flyde deraf, så greb højere magter ind og forbød, at der gennemførtes en sådan ordning.

I dag læser vi i aviserne, at nogle strejkevarsler er blevet kendt ugyldige. Det drejer sig om strejkevarsler overfor firmaet Fisker & Nielsen, og de oplysninger, der er kommet frem om forholdene, er jo ganske artige. De viser, hvorledes man udnytter rationaliseringen, ikke til gavn for arbejderne på virksomheden, ikke heller til gavn for forbrugerne. Efter det, der blev oplyst på mødet i går efter kendelsens offentliggørelse, viser det sig, at produktionen i dette firma er forøget fra 60 000 til 100 000 støvsugere årligt, uden at der af den grund er ansat flere arbejdere, og uden at den pris, forbrugerne skal betale, nedsættes. Det er altså virksomhedens ejere, der har skovlet penge ind og gjort det under sådanne forhold, at arbejderne har set sig nødsaget til at rejse lønkrav, fordi de lønninger, der blev budt, var langt under gennemsnittet indenfor denne industrigren i almindelighed. For smedenes vedkommende skal der endda være en temmelig stor forskel, 33—40 øre. Det taler sit tydelige sprog om, hvordan indstillingen er i de forskellige firmaer. Derfor forekommer det mig, at der ikke er noget særlig opløftende i at gennemføre et lovforslag som dette, der kan tjene til at indbilde arbejderne, at nu er der en vej fremad her, medens der i

virkeligheden ikke er nogen vej. Jeg synes heller ikke, man kan lade ude af betragtning det, som ordføreren for forslagsstillerne gang på gang i det sidste års tid har fremført her, nemlig at forbruget er for stort, at det skal skæres ned. Ja, hvad har så egentlig arbejderne ud af at forøge deres indsats, eventuelt forøge deres muligheder for at leve lidt bedre, når folketingsgen gennemfører foranstaltninger, der bevirker, at købekraften forringes?

Jeg skal ikke bruge tiden til at fremdrage produktionstillene og lønningstillene, det gjorde min partifælle, det ærede medlem hr. Aksel Larsen forleden dag. Derigennem godtgjordes det, at der er sket en temmelig stor produktionsforøgelse og en stor forøgelse af produktiviteten, langt større, end hvad der svarer til det udbytte, arbejderne får. Jeg vil derfor ikke tro, at arbejderne i almindelighed går på en limpind som denne; jeg tror, de vil afvise den som uegnet til at løse de problemer, arbejderne står overfor nu. Nu drejer det sig om, at der gives erstatning for de forringelser, prisstigningerne har medført. Nu drejer det sig om at sikre kortere arbejdstid på grund af den arbejdsløshed, som trods alt findes, og på grund af, at arbejdstempoet er jaget op, således at det er ganske uforsvarligt at fortsætte med den hidtil gældende arbejdstid.

Udbyttedelingstanken klarer altså ikke på kort sigt problemerne for arbejderne og ej heller på lang sigt; det var jeg inde på, da jeg første gang tog grundig stilling til denne sag. Jeg skal derfor nøjes med at fastslå, at udbyttedelingstanken ikke vil klare de sociale problemer og ikke er egnet til at sikre den udvikling af de produktive kræfter, som forslagsstillerne her tænker på. Jeg burde måske tilføje, at de problemer, man i produktionen står overfor nu og fremefter med udnyttelsen af atomenergien, netop stiller krav om større samvirke, hvis man skal være i stand til at udnytte de muligheder, der her findes. Derfor klares problemet ikke med et forslag af denne art. Der er kun een måde at løse det på til betryggelse for menneskene, nemlig ved at produktionsmidlerne overgår til samfunds-eje, således at folket får udbyttet af sit arbejde og det ene menneskes udbytning af det andet afskaffes. Det sker ikke efter

[Alfred Jensen.]

dette forslag, der blot tjener til at tilsløre udbyttningen, og derfor må vi vende os imod det.

Søren Olesen: Jeg vil gerne give tanken om udbyttedeling min tilslutning, ligesom mine partifæller de forskellige gange, denne sag har været ført frem, har givet tilslutning til princippet. Tanken om udbyttedeling må ligge til grund for al arbejdsdeling, således som også ordføreren for forslagsstillerne var inde på det. Man kan selvfølgelig ikke have arbejdsdeling, medmindre der samtidig foregår en deling af udbyttet. Det specielle, der her er tale om, er imidlertid ikke blot en udbyttedeling i al almindelighed; det, det drejer sig om, er at søge fremmet en speciel form for udbyttedeling, nemlig med hensyn til det overskud, der fremkommer, når de almindelige driftsudgifter og de almindelige lønudgifter er afholdt.

Jeg kender på temmelig nært hold en form for udbyttedeling, som har haft meget stærk fremgang og opnået en meget stærk stilling, nemlig den, der praktiseres indenfor fiskeriet, hvor udbyttedelingen er gennemført til bunds. Denne form for samarbejde har kunnet bestå også under den rationalisering og udvikling, der er sket indenfor fiskerierhvervet. Vi har her det allermost omfattende eksempel på, at man virkelig er gået ind i en praktisk form for udbyttedeling, hvorunder alle parter deler ansvar og fordele med hinanden, og hvorunder udbyttet udregnes efter ganske bestemte procent-satser. Vi må imidlertid være klar over, at denne form for udbyttedeling desværre ikke direkte kan overføres på andre virksomheder, fordi der indenfor fiskerierhvervet gør sig specielle forhold gældende. Udbyttedelingen er imidlertid så stærkt befæstet indenfor fiskeriet, at man slet ikke kan tænke sig, at danske fiskere vil arbejde under andre forhold. Der er endvidere skabt sikkerhed for, at fiskerflåden ejes af fiskerne selv, altså af privatpersoner, og ikke er overgået til store selskaber, således som man kender det fra andre lande. Dette viser, at når man finder en virkelig god form for udbyttedeling, kan det give udmærkede resultater.

Når jeg har givet denne stærke tilslutning til den tanke, der ligger til grund for

lovforslaget, må jeg dog føje til, at jeg står mere tvivlende overfor, at staten kan fremme udbyttedelingstanken. Jeg er jo klar over, at når man gerne vil have tanken fremmet og man synes, det går noget langsomt, ja, så kan det være fristende at tænke: så må vi lægge lidt pres på, så må vi sætte staten til at tage sig af det for, om jeg så må sige, at skyde en genvej til målet. Jeg forstår godt, at den ærede ordfører for forslagsstillerne, der kan se tilbage på en lang årrække, hvorunder han har kæmpet for at gennemføre dette princip, nu bliver utålmodig og tænker: vi må se, om vi ikke kan få staten til at tage sig af det. Jeg kunne egentlig tænke mig at anbefale det ærede medlem at oprette en forening til fremme af tanken om udbyttedeling og måske ad denne vej få nedsat et udvalg som det, der her søges nedsat ved statens foranstaltning.

Dette udvalg kunne indsamle oplysninger og blive vejledende og rådgivende for de virksomheder, som tænker på at gennemføre en udbyttedeling. En statsinstitution bliver i vore dage ret ofte mødt med en vis mistænksomhed. Ifølge lovforslagets § 2, nr. 2, har udvalget til opgave at rette henvendelse til virksomheder med opfordring til at indføre udbyttedeling, og efter min mening vil det føles som et pres, man søger at lægge på virksomhederne. Det vil hindre sagens gennemførelse, og jeg ser også, at i hvert fald forslagsstillerne har været opmærksomme derpå, idet man netop i bemærkningerne til lovforslaget siger, at udbyttedeling må ske ved frivillige overenskomster og lidt efter lidt, og i bemærkningerne til § 2, nr. 2, står der, at for ikke i visse tilfælde at kunne komme til at skade sagen skal man være meget forsigtig med at rette denne henvendelse, og udbyttedelingsnævnet får kun pligt til at overveje henvendelser fra de beskæftigedes side. Man er altså klar over, at selve det, at henvendelsen kommer fra en statsinstitution, kan rumme den fare, at de pågældende virksomheder vil modsætte sig tanken eller måske i hvert fald stille sig ret afvisende overfor den. Anderledes ville det måske gå, hvis henvendelsen kom fra et privat udvalg med særlig sagkundskab på dette område. Et tilbud om hjælp fra et sådant udvalg kan der ikke være nogen bagtanke forbundet med, og derfor mener jeg, at man såvidt

[Søren Olesen.]

muligt må holde sig til det frivillige arbejde for sagen.

Det er rigtigt, at der er visse skatteproblemer forbundet med denne sag, og dem har man også forsøgt at tage stilling til i lovforslaget, men det skulle ikke være nødvendigt med en særlig lov i den anledning, for disse problemer kan tages op i forbindelse med skattelovgivningen, hvor de vel også mest naturligt hører hjemme.

Hvis man efterhånden indenfor flere virksomheder går ind for udbyttedelingstanken, vil jeg selvfølgelig ikke benægte, at der måske kan blive brug for visse retsregler for at sikre, at de aftaler, der indgås, bliver overholdt, og angive, på hvilken måde der skal gribes ind. Men det kan man tage op til den tid; endnu lader det ikke til, at denne tanke har fået så megen fremgang her i landet, at man rigtig er klar over, hvorledes disse retsregler bør udformes. Skulle der blive brug for sådanne retsregler, er det rimeligt, at de gives i lovsform. Det skal kun glæde mig, om der kan komme et positivt resultat ud af udvalgsarbejdet.

Det ærede medlem hr. Alfred Jensen mente ikke, at der blev ro på arbejdsmarkedet, at kampen mellem arbejdere og kapitalen ikke ville ophøre, før samfundet havde overtaget produktionsmidlerne. Jeg synes, det må være meget tvivlsomt, om kampen da vil være ophørt. Det vil den naturligvis, forsåvidt som samfundet da kan diktere, hvor stor en part af udbyttet man vil tage, og er det så tillige en totalitær stat, hvor der ikke er ytringsfrihed, bliver det ikke let for arbejderne at føre kampen for deres rettigheder videre. Jeg kan ikke se, at stillingen skulle være forandret. På den ene side har man arbejderne og på den anden side har man enten kapitalen, d. v. s. private arbejdsgivere, eller også har man samfundet, som er meget stærkere end de private arbejdsgivere. Når der står så stærk en magt på den anden side, tror jeg ikke, det vil blive lettere for arbejderne at få udbyttedelingen gennemført.

En lovgivning om udbyttedeling vil ikke kunne ordne forholdet mellem arbejdere og arbejdsgivere til bunds, men kan måske bidrage til, at der opstår en fælles interesse i en del virksomheder, og det kan man kun hilse med glæde.

Ordføreren for forslagsstillerne (Bertel Dahlgaard): Jeg takker for de venlige udtalelser, der er fremsat af forskellige ordførere, selvom nogle af dem gav udtryk for en vis skepsis. Det ærede medlem hr. Lorentzen var i sine udtalelser i dag meget positiv. At den kommunistiske ordfører, det ærede medlem hr. Alfred Jensen, må være modstander af dette lovforslag, anser jeg for ganske naturligt. Det ærede medlem er jo den vaskeægte repræsentant for klassekampens teori og derfor imod samarbejds-ideen. Man skulle ellers tro, at det ærede medlem, der i dag nævnte, hvilke kolossale udbytter der indkasseredes ved det ene og det andet selskab, logisk måtte være tilhænger af udbyttedeling, men det er altså ikke tilfældet.

Det ærede medlem talte derefter om fabrikken Atlas og udslyngede pludselig spørgsmålet: Men har så de pågældende fået fordel deraf? Herpå svarede han selv: det foreligger der ikke noget om.

Det er en mærkelig udtalelse, da alt vedrørende dette udbyttedelingssystem foreligger offentligt tilgængeligt. Systemet går ud på, at medarbejderne, efter at de overenskomstsmæssige lønninger er udbetalt til dem og aktiekapitalen har fået 4 pct. forrentning, får halvdelen af det resterende udbytte; altså en lige deling. Der foreligger også ganske klart tal for, hvilke beløb der er udbetalt i den anledning.

Endvidere talte det ærede medlem om, at dette lovforslag egentlig var imod tankegangen om, at forbruget skulle sættes ned her i landet. Men ærede medlem, det er jo netop hemmeligheden ved det hele, at når produktiviteten sættes op, kan forbruget også sættes op uden ny inflation. Jeg synes, det var en mærkelig overfladisk og negativ

[Bertel Dahlgaard.]

tale, det ærede medlem holdt, og jeg synes egentlig ikke, det ærede medlem selv kan være tjent med den.

Jeg vil gerne takke ordføreren for retsforbundet, det ærede medlem hr. Søren Olesen, fordi han nu i nogen grad synes at nærme sig det positive synspunkt, som dr. Axel Dam i sin tid på retsforbundets vegne anlagde overfor et lignende forslag. Det ærede medlems tale i dag var faktisk en lovprisning af selve udbyttedelingstanken, men han var lidt skeptisk overfor den valgte fremgangsmåde og spurgte: Kunne man ikke i stedet danne en forening til fremme af udbyttedeling? Jo, det kunne man i og for sig udmærket, og det burde danske arbejdsgivere og danske virksomheder forlængst have gjort — i Amerika findes et særligt institut for udbyttedeling med den meget kendte professor Robert Hartmann som konsulent — men, ærede medlem, vi ved jo, hvordan man herhjemme har været fyldt med fordomme, oprindelig både fra arbejder- og arbejdsgiverside overfor denne tanke — man er måske nu mindre skeptisk fra arbejderside, men der er stadig mange fordomme tilbage, og der kan ikke være tvivl om, at det udvalg, der her foreslås nedsat, vil komme til at virke ganske på samme måde som det omtalte institut i Amerika.

Så er der en enkelt ting, jeg vil sige til det ærede medlem hr. Lorentzen — nu vil jeg nødig på nogen måde yppe kiv, da det ærede medlem har været særlig venlig, men alligevel — det ærede medlem talte om Mortensens Danmark, og det er virkelig et interessant emne, som vil give anledning til mange supplerende udtalelser i de kommende dage, hvad jeg tror er meget gavnligt. De udtalelser, der er fremkommet, er ofte hinanden modsigende, men de åbner forskellige perspektiver og rører ved noget meget centralt i den situation, Danmark befinder sig i i øjeblikket. Det, jeg vil sige til det ærede medlem hr. Lorentzen, er, at han ikke må glemme, at dette Mortensens Danmark i skattemæssig henseende i meget væsentlig grad er skabt af det ærede medlem og hans parti, ikke mindst i de tre år, da det ærede medlems parti havde regeringsmagten her i landet. Vi har advaret imod denne udvikling, og vi vil i den kommende tid stærkest muligt søge at fremme

en skattereform, der vil fjerne de skadelige virkninger.

Så har jeg et par bemærkninger til det ærede medlem hr. Hans Rasmussen, som holdt en, synes jeg, meget interessant tale, der efter min mening indeholdt mange rigtige betragtninger. Men det er vel rigtigt, som det er antydnet fra anden side, at det ærede medlems tale i nogen grad kan betragtes som optakt til de tilstundende overenskomstforhandlinger, og dem er jeg ikke kapabel til at deltage i. Der var imidlertid i det ærede medlems udtalelser en interessant ting, som jeg aldrig har hørt så stærkt udtrykt før fra socialdemokratisk side: at det kollektive lønsystem ikke længere slår til overfor tidens krav. Det ærede medlem beklagede, at dette kollektive lønsystem — der jo er et lønsystem med centraliserede beslutninger — efterhånden var stivnet. Jeg føler mig overbevist om, at disse betragtninger ikke blot findes indenfor hans organisation, men i meget, meget høj grad indenfor både arbejderne og arbejdsgiverne kreds, selvom de ikke kommer til udtryk. Det er i sig selv vigtigt, og det er måske en af årsagerne til, at tonen overfor dette lovforslag er noget anderledes end sidst, det behandledes.

Det ærede medlem hr. Hans Rasmussen sagde, at han jo ikke kunne tro, at en lovgivning som denne kunne komme til at betyde noget. Jeg tror, han tager fejl. Det er sådan i dag, at atmosfæren omkring hele dette problem — og navnlig atmosfæren, der møder os udefra — er en anden; der er en ny erkendelse i fremmarch. Det ærede medlems tone var også en anden og mere velvillig end tidligere, og jeg føler mig overbevist om, at den dag det danske folketing vedtager dette eller et lignende forslag, vil det heller ikke være uden virkning.

Det ærede medlem sagde, at han under forhandlingerne sidste gang havde stillet et forslag til overvejelse — og det er meget rigtigt. Nu er det hverken det ærede medlems eller min mening i dag at føre en diskussion om dette forslag, idet det ikke er offentligt kendt, men vi kan vist blive enige om, at det forslag var meget, meget uklart. Jeg skal blot nævne en enkelt ting, nemlig at der i bestemmelsen om, at der først skulle kunne beregnes 5 pct. til ejerne

[Bertel Dahlgaard.]

— altså til den pågældende virksomhed — ikke engang var sagt noget om, hvad de 5 pct. skulle beregnes af, om det skulle være af aktiekapitalen eller af egenkapitalen. Det være nu, som det være vil; men det, som i denne forbindelse er vigtigt for mig at få gentaget, er, at det efter min mening er meget, meget farligt for udbyttedelingstanken at tro, at den samme form for udbyttedeling er mulig indenfor alle arter af virksomheder. Erfaringerne udefra viser det modsatte, og jeg har den anskuelse, at vil man have udbyttedelingstanken til at mislykkes, ja, så skal man bare lovgivningsmæssigt skabe en sådan ensartethed, og det kan vi ikke deltage i.

Det ærede medlem var jo så venlig i dag at foreslå mig en handel om mine to lovforslag: det, vi behandler nu, og det, der skal til behandling bagefter, måske først i morgen — det ved jeg ikke. Om dette tilbud vil jeg blot sige een ting: tilbudet tyder på, at det ærede medlem nu alligevel ikke kender mig helt, eller i hvert fald på, at det ærede medlem har glemte, hvor jeg kommer fra.

Hans Rasmussen: Jeg vil gerne kvittere for det ærede medlem hr. Poul Møllers bemærkning om, at mine betragtninger var en tale ud af vinduet. Jeg synes ikke, det er rigtigt. De betragtninger, jeg fremførte, var navnlig møntet på hele ideen i det foreliggende lovforslag. Såvidt jeg har forstået, er hensigten med det radikale venstres lovforslag at danne en slags overbygning på de lønsystemer, man anvender i det private erhvervsliv. Man har fundet, at det kollektive overenskomstsysteem i sig selv er så stift, at det ikke retter alle skavankerne i de forskellige virksomheder, hvor rationalisering og produktivitetsfremmende foranstaltninger er taget i anvendelse, hvorfor et supplement er nødvendigt. Jeg synes derfor, det er ganske rimeligt, at jeg trak baggrunden op for det, der er hensigten med dette forslag — medens den ærede ordfører for de konservative blot fremkom med nogle meget vage betragtninger.

Det har været min opfattelse, at vi har set så nogenlunde ens på det, det drejer sig om: sociale fonds; jeg har dog indtil nu mærket, at det konservative folkeparti kun

har sympati for tanken om sociale fonds, mens man, når den skal føres ud i livet, ikke vil stille sig bag den. Det er imidlertid min opfattelse, at skal man fremme produktivitet og tilhørsforhold i virksomhederne, gør man det bedst ved at garantere de arbejdere, som kommer ud for ulykker og sygdom, et vist vederlag, for det er jo ikke blot skæbnesvangre ulykker og sygdomme, de kommer ud for; de kommer samtidig ud for økonomiske sorger. Jeg finder det også helt rimeligt, at gamle arbejdere, som gennem en lang periode har lagt deres arbejde i en virksomhed, får adgang til pension. Det har vi peget på, ligesom vi har fremhævet, at hvis rationalisering bliver gennemført, som det ofte gøres, lidt hårdhændet, skal de pågældende arbejdere til gengæld have et vist vederlag. Det er jo ikke ubekendt for det høje tings medlemmer, at man, hvis virksomheder monopolagtigt sammensluttes, har været villig til at yde de nedlagte virksomheder en vis erstatning; på samme måde ville det vel også være rimeligt, om man garanterede de arbejdere, som ved rationalisering kommer ud i arbejdsledighed, et vederlag, indtil de kan opsuges andre steder. Jeg er faktisk ked af, at det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard er blevet smittet af det ærede medlem hr. Poul Møller, og at man ikke helt har forstået mine betragtninger, men jeg er overbevist om, at hvis de ærede medlemmer — hvad jeg håber — vil læse talen igennem, vil de sikkert få et andet syn på det, som jeg har sagt.

Det ærede medlem hr. Lorentzen har — tror jeg — i for høj grad kigget i gamle bøger. Det er vist rigtigt, at der for år tilbage var virksomheder i dette land, som havde lidt svært ved at svare regning; men den stærkeste rationalisering, som nogensinde har fundet sted indenfor vort erhvervsliv, skete i efterkrigsårene, og hvis det ærede medlem hr. Lorentzen vil gøre sig den ulejlighed at gennemgå regnskaberne, vil han se, at det er smukke resultater, man er i stand til at fremvise. Jeg er ved at samle materiale til den kommende overenskomstsituation, og det er et meget smukt billede, vi er i stand til at fremlægge overfor vore arbejdsgivere. Indenfor håndværk og industri er kun 1 promille af virksomhederne gået fallit, og tallene

[Hans Rasmussen.]

viser tydeligt, at en del virksomheder, skønt de er umoderne og urationelle, stadig kan løbe rundt, stadig kan svare sig.

Jeg tror derfor, at det forslag var rigtigt, som jeg stillede i udvalget, om, at man, når der var givet en forrentning på 5 pct., skulle dele udbyttet derudover. Det er vist lige så rigtigt, at virksomhedernes aktionærer og indehavere har fået de beløb mange gange igen, som de har sat i virksomhederne. Desuden pegede jeg på det centrale, som det ærede medlem hr. Lorentzen gik udenom, nemlig den merværdi, den egenkapital, som efterhånden ligger i virksomhederne; for denne egenkapital er jo i høj grad frembragt ved arbejdernes hjælp. Derfor synes jeg, at mine bemærkninger om dette punkt var ganske godt anbragt.

Overfor det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard skal jeg gerne indrømme, at jeg ikke er tilfreds med de nuværende overenskomstsystemer. Såfremt vi indenfor hovedorganisationerne eller arbejdsmarkedets organisationer kunne finde frem til en form, der er knap så stivnet som den nuværende, ville det være meget hensigtsmæssigt. Jeg erkender, at vort normallønssystem er altfor stift og ikke imødekommer arbejderne, når det drejer sig om deres indsats i produktionen. Indenfor jernindustrien har vi et system, som er lidt mere smidigt, men som dog trænger til forskellige ændringer. Når det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard mener, at atmosfæren for en udbyttedeling nu er bedre end før, tror jeg det ikke helt. Jeg tror jo alligevel, at den form for udbytte, som arbejderne helst ønsker, er en udbetaling, som kommer efter et stykke udført arbejde; altså, først udføres arbejdet, og i umiddelbar fortsættelse deraf kommer lønnen. Det er mit indtryk, at det er noget sådant, man ønsker.

Jeg vil ikke helt forkaste den tankegang, at arbejderne skulle være delagtige i de overskud, der indtjenes i virksomhederne. Det er derfor, jeg på mit partis vegne har givet tilsagn om, at vi gerne fordomsfrit vil behandle forslaget i det udvalg, som bliver nedsat. Det er klart, at arbejdsmarkedet har mange problemer i øjeblikket, navnlig det problem, at arbejderne ikke finder, at

deres indsats i virksomhederne honoreres, som den burde. Uden at jeg skal tage noget principielt standpunkt til det foreliggende forslag, kan jeg dog sige, at vi — navnlig vi, der i det daglige arbejde beskæftiger os med hele fordelingsprocessen — gerne vil være med til at tage alt i betragtning. Derfor vil vi også se fordomsfrit på forslaget i det kommende udvalg.

Jeg har peget på de sociale fonds, som kan løse sociale opgaver, for det er min opfattelse, at den moderne produktion, hidført ved rationalisering og moderne former, bringer mange sociale problemer ind på arbejdspladsen. Det er dem, som jeg for mit vedkommende, det gælder også mit parti, gerne vil være med til at løse; det gør vi altså ved at tilsige en fordomsfri forhandling i udvalget.

Lorentzen: Det er nu ikke fra gamle bøger, jeg har min viden om udbytter m. v. Iøvrigt vil jeg gerne have lov til at sige, at det er såre godt med denne henvisning til, at selskaberne har oparbejdet store reserver. Nu hører jeg ikke til dem, der har så forfærdelig stor respekt for reserver, for reserver kan tilsyneladende stå stærkt på et papir, men i det øjeblik en virksomhed ikke arbejder, forsvinder reserverne meget hurtigt, ikke mindst indenfor industrien. Men reserver er nødvendige af mange grunde, bl. a. for at virksomhederne kan tage en dårlig tid; det er netop i arbejdernes interesse, at virksomheden ikke lukker en, to, tre, men prøver at holde den gående, bl. a. ved hjælp af sine reserver. Ser man derimod på det økonomiske udbytte igennem en årrække for en virksomhed, så tror jeg, det er rigtigt, at reserverne ikke spiller nogen større rolle for udbytterne; for hvad sker der nemlig, hvis et selskab har nogle store reserver? Så bliver det, hvis det er et stort selskab, ved med at arbejde, og en skønne dag kan det da være, at reserverne, måske også aktiekapitalen, er tabt. Det ved de, der kender rigtig til regnskaberne fra tiden efter forrige verdenskrig og op til dato; de har et meget tydeligt billede af, hvordan det gik en lang række store danske selskaber, der stod med store reserver: en skønne dag var reserverne tabt, udbyttet blev ringere, og senere gik måske også

[Lorentzen.]

aktiekapitalen eller størstedelen af aktiekapitalen tabt. Det bør man erindre sig, hvis man vil tegne et rigtigt billede.

Det ærede medlem hr. Hans Rasmussen var inde på den tanke, at kapitalen forlods skulle have 5 pct., og udbyttet derudover skulle deles mellem selskabet og arbejderne. Jeg tør med nogenlunde sikkerhed garantere for, at hvis man indfører en sådan regel, bliver der kamp om hvert eneste års udbytte, og så bliver der ikke henlagt nær så meget til reserver, som der gør i dag; det kan det ærede medlem være ganske forvisset om.

Til det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard vil jeg gerne sige en enkelt ting. Jeg synes ikke, det kan være rigtigt, at venstre særlig skal have ansvaret for hr. Mortensens økonomiske opfattelse. Jeg vil tro, at vi måske allesammen, alle partier — en enkelt skal ikke sættes i gabestokken — har været med til både i den ene og i den anden lov at sætte sygekassegrænsen som norm for, hvorvidt man kan modtage tilskud af den ene eller den anden art eller ikke. Vi bliver nødt til før eller siden — jeg er glad for, at det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard er af samme opfattelse — at interessere os for dette problem, for det kan ikke blive ved at gå, som det går. Der sidder rundt omkring i landet en masse dygtige mennesker, som i og for sig nok er villige til at tage endnu et lille nøk, men som siger: jeg kan ikke forsvare det overfor min familie, for hvis jeg kommer over sygekassegrænsen, falder både den ene og den anden ydelse bort; derfor må jeg se at holde mine indtægter i hvert fald under sygekassegrænsen.

Poul Møller: Det ærede medlem, hr. Hans Rasmussen hævdede overfor mig, at han måtte mene, at hans tale i dag havde været berettiget, og jeg har da heller ikke været i tvivl om, at det ærede medlem er af den anskuelse, ellers ville han vel ikke have holdt den. Men derfor kan man godt være uenig om, hvad der er berettiget eller ikke berettiget. Jeg synes, der var mange problemer, som det ærede medlem rejste i sin tale vedrørende de aktuelle overenskomstforhandlinger, der skal finde sted her i vinterens løb, som det ærede medlem ikke

kan forvente at vi andre skal tage stilling til under denne debat i dag.

Jeg vil tro, at når vi kommer til det næste punkt på dagsordenen, er det ærede medlem indstillet på at hævde, at folketinget ikke skal blande sig i overenskomstproblemerne, at folketinget ikke skal drøfte arbejdernes og arbejdsgivernes overenskomstproblemer; men det ærede medlem holdt alligevel i dag en tale, hvis mening — idet han holdt den her og ikke i Nora Bio, hvor det ærede medlem plejer at holde sine taler — måtte være, at folketinget skulle lytte og eventuelt give svar, at der her fra denne talerstol skulle procederes om arbejdernes og arbejdsgivernes standpunkt til overenskomsterne. Det giver vi afkald på, og der er sikkert ingen andre, der ønsker at procedere dette spørgsmål. Derfor mener jeg det ikke berettiget, når ikke folketinget skal drages ind i spørgsmålet og man ikke ønsker lovgivning på dette område, så at rejse en diskussion her i folketinget om arbejdsgivernes og fagforbundenes stilling til overenskomsterne.

Det ærede medlem udtalte yderligere, at min tale indeholdt vage betragtninger om sociale fonds, men når vore tanker skulle føres ud i livet, ville vi ikke. Det er jo imidlertid sådan, at det, der skal føres ud i livet, bliver ført ud i livet ude i livet. Det er ude i livet, det sker, og ikke her i folketinget.

Det ærede medlem tænkte på en lov, hvori man påbyder oprettelse af sociale fonds. Har det ærede medlem ikke tænkt på, at hans standpunkt egentlig er ganske forkert. Når det drejer sig om lønproblemer, fastholder det ærede medlem, at det er noget, lovgivningsmagten ikke skal blande sig i. Men ville det så ikke være ganske rimeligt og naturligt, når det drejer sig om en ekstra løn, der ydes, såfremt der er overskud i virksomheden, at anlægge det synspunkt, at dette heller ikke er noget, der skal fastsættes af lovgivningsmagten; det er noget, man skal lade livet, overenskomsterne, organisationerne, parterne ordne sig imellem, og noget, vi ikke skal lovgive om.

Jeg skal blot nævne et eksempel på, hvor vanskeligt det vil være at lovgive i en sådan sag, nemlig den skitse til et forslag, som

[Poul Møller.]

det ærede medlem selv har omtalt i dag, og som det ærede medlem forelagde for et udvalg i samlingen 1952—53. Dengang fastsatte man, at 5 pct. i udbytte skulle være det normgivende, og kom man derover, skulle der finde en udbyttedeling sted til sociale fonds. I mellemtiden har vi fået en socialdemokratisk regering, og det 5 pct.s renteniveau er dermed forlængst forladt. To år efter er vi i en situation, hvor man må sige, at 5 pct.s grænsen ikke vil kunne sikre dette land investeringskapital, aktiekapital, nok, fordi man kan gå hen og købe statsobligationer, der giver 7 pct. Det viser, hvor forsigtigt et folketing og en stat skal være med at lovgive overfor de ting, som skal ordnes ude omkring i erhvervslivet. Vi er derimod villige til — og har været det hele tiden — at forme en lovgivning således, at der bliver det bedst mulige incitament til, at det levende liv løser problemerne. Sørg for, at der ikke skal betales skat af de penge, man lægger til side til sådanne formål, og sørg for, at beløbene kan afskrives. Det, det drejer sig om, er, at staten ikke tager sin andel af de beløb, der lægges til side til sociale formål i virksomhederne. Kan vi enes med forslagsstillerne om, at det vigtigste incitament er skattereglerne, skattebegunstigelserne for sådanne henlæggelser, tror jeg, at vi vil komme et langt skridt videre, og så tror jeg, at det ærede medlem vil komme til at se, at sociale hjælpefonds vil komme til at florere i endnu stærkere grad, end det er sket hidtil.

Alfred Jensen: Ordføreren for forslagsstillerne, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, mente, at jeg efter at have konstateret de store overskud i de industrielle selskaber netop måtte være tilhænger af udbyttedeling. Jeg har jo netop motiveret, hvorfor jeg ikke er tilhænger af det, idet jeg har sagt, at man kommer ikke disse forhold til livs bare ved udbyttedeling i almindelighed eller efter det forslag, der her behandles om frivillig udbyttedeling.

Iøvrigt nævnte jeg netop den pågældende stigning for at modbevise det, som den ærede ordfører for forslagsstillerne både denne gang og ved tidligere lejligheder har anvendt som begrundelse for forslaget:

at der sker en vis social udjævning. Jeg påviste, at der ikke sker en sådan udjævning, men at der finder en uddybning sted, og jeg har både i dag og tidligere efterlyst, hvad resultatet er blevet af udbyttedeling i andre lande, om den har ført til den løsning af de sociale problemer, der stilles i udsigt af forslagsstillerne. Jeg har ikke fået svar derpå og det af den simple grund, at problemerne ikke er løst og ikke kan løses ad den vej. Derfor slutter millioner og atter millioner af arbejdere og undertrykte op bag den socialistiske idé, fordi det er den eneste vej, der fører bort fra det ene menneskes udbytning af det andet. Det er sagen. Det er ikke tilfældigt, at det ærede medlem har propageret for denne idé i 35 år og praktisk talt ingen fremgang har haft for den. Der er nemlig ingen vej frem her, hverken for samfundet eller for arbejderne.

Jeg udtrykte min tvivl om, hvorvidt arbejdsgiverne ville benytte denne opfordring til frivilligt at gå over til udbyttedeling. Jeg tror ikke, de vil gøre det, og derfor er der ikke nogen anvisning for arbejderne på at få andel i de store overskud, som en række industriselskaber har, i det forslag, som ligger her. Det er det, jeg har sagt i mit indlæg.

Jeg har endvidere sagt, at når dette forslag lægges på bordet ved optakten til overenskomstforhandlingerne, kan det bibringe en hel række arbejdere den opfattelse, at hvis man går den vej, så løser man problemet. I virkeligheden løser man det ikke, for det er ikke løst noget sted, hvor man har forsøgt at løse det på den måde.

Det ærede medlem henviste til, at arbejderne på Atlas har fået andel i overskuddet; men det er ikke sket på anden måde, end at de deltager i kravet om, at lønningerne skal forhøjes, og det vil sige, at det, de har fået, kun er en brøkdel af det, man altid har været villig til at give arbejderne for at få dem til at pukke noget mere, f. eks. gennem akkordsystemet; en overgang kan arbejderne måske forbedre sin stilling, men i det lange løb opdager han, at han i stedet for at forbedre sin stilling er kommet til at knokle noget mere for de samme goder. Det er resultatet, det ser man af de erfaringer, arbejderklassen har gjort under forsøg på at hæve sig op til en bedre stilling

[Alfred Jensen.]

indenfor det kapitalistiske samfund. Det er de ting, jeg har nævnt, og det er vor motivering for at gå imod dette forslag.

Den ærede ordfører for forslagsstillerne sagde, at det var helt forkert, hvad jeg havde sagt, og at det var urimeligt nu at tale om forøgelse af lønningerne, når man samtidig talte om forbrugsbegrænsning. Ordføreren for forslagsstillerne sagde også, at jeg dog måtte vide, at en betingelse for, at forbruget kunne forøges, er, at produktionen er steget. Ja, men min partikammerat, det ærede medlem hr. Aksel Larsen, godtgjorde forleden dag, at siden 1949 er nationalproduktet steget med 15 pct., men i samme periode er det personlige forbrug ikke steget med mere end omkring 10 pct., og det vil sige, at der ikke skulle være nogen basis for talen om at sænke og begrænse forbruget; der skulle ikke være nogen basis for talen om, at forbruget er for stort.

Min partikammerat gjorde opmærksom på, at når der alligevel er tale om vanskeligheder, og når en del af nationalproduktet forsvinder, skyldes det, at vi fører en dårlig udenrigshandel; han kunne for den sags skyld gerne have taget militærudgifterne med, for de spiller netop ind her. Det var vel bedre, om partierne ofrede noget mere opmærksomhed på den side af sagen: at få landets politik ændret og at få militærudgifterne skåret ned; her lægger man imidlertid ikke så megen interesse for dagen. Derimod fremsættes der forslag, der tager sigte på at holde arbejderens lønninger nede, få dem til at producere noget mere, uden at der egentlig gives dem nogen garanti for, at deres forhold bliver forbedret. (*Bertel Dahlgaard*: Det er usandhed!). Hvor er da den garanti? Jeg har med en række tal påvist — og jeg kan tage flere frem — at arbejderne præsterer mere, end de nogen sinde har gjort, og jeg kan vise med tal, hvorledes produktiviteten er steget, og hvordan udbyttet er steget, medens arbejderne kun får en ringe del af forøgelsen; og dette sker på et tidspunkt, da man fra folketingets talerstol taler om, at forbruget er for stort. På et tidspunkt, da man træffer foranstaltninger til begrænsning af arbejderens forbrug, skal man dog tage i betragtning, at der er dele af befolkningen, der har

forøget deres indtægter og deres forbrug langt, langt mere, end arbejderne har.

Søren Olesen: Ordføreren for forslagsstillerne, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, udtalte, at retsforbundet med den tale, jeg har holdt, igen var begyndt at nærme sig Axel Dams standpunkt; jeg vil gerne dertil sige, at hver gang et lignende forslag har været behandlet her i tinget, har vi givet tilslutning til det princip, der ligger til grund, og med det vide udsyn, det ærede medlem har, måtte han være klar over, at enhver sag har to sider; at jeg har givet udtryk for noget af dette, kan af det ærede medlem ikke opfattes, som om vi nu har taget et andet principielt standpunkt. Dette vil jeg gerne konstatere, for det ærede medlem må ikke tillægge os hensigter, som vi aldrig har haft.

Økonomi- og arbejdsministeren (Krag): Udover at lykønske ordføreren for forslagsstillerne, det ærede medlem hr. Bertel Dahlgaard, til den velvillige behandling, hans lovforslag har fået her i dag, har jeg kun en enkelt bemærkning at gøre, nemlig til det ærede medlem hr. Lorentzen.

Det ærede medlem beskæftigede sig med sygekassegrænsen og de ulemper, der er knyttet til sygekassegrænsen ved de relativt stærke forskydninger i en families stilling, det giver, om man befinder sig under eller over denne grænse. Jeg tror, vi fra alle sider erkender, at her ligger problemer, som er en overvejelse værd, men jeg kan ikke lade være med at lægge mærke til, at man dog synes at spore en lille smule forvirring i partiet venstres stilling til dette problem. Det er ikke så forfærdelig mange dage siden, vi hørte det ærede medlem hr. Erik Eriksen fra denne talerstol temmelig skarpt tale om børnetilskuddene; det ærede medlem, og man må formode også hans parti, ønskede, at de indtægtsgrænser, der giver ret til børnetilskud, skulle ansættes lavere. Med andre ord, man skulle have en ændring af børnetilskudslovgivningen, hvorved indtægter, der giver ret til børnetilskud, kom ned i nærheden af sygekassegrænsen, og hvorved ulemperne ved denne grænse ville blive yderligere forværret.

Jeg har ikke kunnet tilbageholde denne

[Økonomi- og arbejdsministeren.]

lille refleksion i anledning af det ærede medlems indlæg.

(Kort bemærkning).

Hans Rasmussen: Det er måske ikke værd at fortsætte diskussionen med det ærede medlem hr. Poul Møller vedrørende det, min tale indeholdt, men jeg synes, jeg pegede tilstrækkeligt på vanskelighederne for dette udbyttedelingsnævn, som det radikale venstre vil have nedsat, med den lidt stærke holdning, som vi i overenskomstforhandlingerne møder fra arbejdsgiverside. Derfor synes jeg, at bemærkningerne var ganske godt anbragt, men selvfølgelig kan det diskuteres her i det høje ting. Det er ikke rigtigt, at jeg holder alle mine taler i Nora Bio, men jeg ved, at den tale, jeg holdt i Nora Bio, var det ærede medlem hr. Poul Møller særdeles glad for.

Når det ærede medlem i dag siger, at jeg vil, at vi skal holde lovgivningen borte fra arbejdsmarkedet, så er det rigtigt. Vi mener, at vi på lige fod med arbejdsgiverne må have lejlighed til at finde frem til de lønforhold, der skal være gældende, men jeg er dog ikke mere doktrinær, end at jeg mener, at forsåvidt der er mulighed for ad lovgivningens vej at påbegynde oprettelsen af sociale fonds, skal det gøres. Jeg forstår, at det ærede medlem og hans parti kan være enige heri, for dengang det ærede medlems parti sammen med partiet venstre havde regeringsmagten, fremsatte de jo et forslag om ferie, og ferie betragter jeg også som en social foranstaltning. Kan vi derfor mødes og i forening gennemføre sociale foranstaltninger, skal vi gerne gøre det.

Med hensyn til det ærede medlems bemærkning om de 5 pct., som jeg havde nævnt, var det foreløbig et forslag, men det er nu mit indtryk, at den danske industri og det danske erhvervsliv navnlig i de seneste år på grund af den fulde beskæftigelse og udnyttelsen af maskinkapaciteten og produktionsapparatet i det hele taget har indtjent midler som aldrig tidligere. Derfor har jeg fundet, at man også kunne indrømme arbejderne en rimelig part heraf.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Hans Rasmussen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Formanden: Jeg skal lade den sidste sag udgå af dagsordenen.

Medlemmer af folketinget Thisted Knudsen, Henry Christensen, Erik Eriksen, From, Jørgen Gram, Thorkil Kristensen, Sønderup og Øllgaard har meddelt mig, at de ønsker her i tinget mundtligt at fremsætte:

Forslag til lov om den amtskommunale beskatning.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 10. november, kl. 13 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om fremme af udbyttedeling [af Bertel Dahlgaard m. fl.].

2) *Tredie behandling af:*

Forslag til lov om ind- og udførsel af fisk.

3) *Første behandling af:*

Forslag til lov om tillæg til statshusmandsloven.

4) *Første behandling af:*

Forslag til lov om udlån til statshusmandsbrug m. m.

5) *Første behandling af:*

Forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.

6) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om foranstaltninger til husdyravlens og husdyrbrugets fremme.

7) *Første behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om banker.

Mødet hævet kl. 16¹⁰.

17. møde.

Torsdag den 10. november kl. 13.

Første næstformand (Arnth Jensen): I skrivelse af dags dato meddeler finansministeren, at han ønsker her i tinget skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om midlertidige bestemmelser vedrørende påligningen af indkomst- og formueskat til staten,

forslag til lov om ændringer i lov om præmiering af opsparring,

forslag til lov om afgift af gevinster ved lotterispil m. v. og

forslag til lov om en atomenergikommission.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Finansministeren (Kampmann): Jeg skal tillade mig for det høje ting af fremsætte *forslag til lov om midlertidige bestemmelser vedrørende påligningen af indkomst- og formueskat til staten*, den årlige ligningslov.

Forslaget går ud på for det kommende skatteår, skatteåret 1956—57, at forlænge bestemmelserne i den gældende ligningslov, for enkelte bestemmelser vedkommende dog med visse ændringer.

Endvidere stilles der forslag om optagelse i ligningsloven af lempeligere regler om beskatning af personer, der tilflytter Danmark fra udlandet, og om forlængelse for et år af reglerne om fradrag for vedligeholdelsesudgifter vedrørende en- eller to-familieshuse.

Med hensyn til de i forslagens § 2, stk. 2—5, foreslåede regler om beskatning i tilfælde af tilflytning til Danmark fra udlandet har der længe været udbredt tilslutning til det synspunkt, at den måde, hvorpå vi beskatter hjemvendende danske, i mange tilfælde virker hårdt og måske lige-

frem er til hinder for, at udlandsdanske vender tilbage til Danmark for at tilbringe deres otium her. Beskatningen er en følge af, at vi beskatter på grundlag af indkomsten i det foregående kalenderår. Hvis således en udlandsdanske opgiver sit erhverv og vender tilbage til Danmark, vil han kunne blive udsat for i det første år efter hjemkomsten at blive ansat til skat af en langt større indtægt end den, han skal leve af efter tilbagekomsten til Danmark. Allerede skattekommissionen foreslog ændringer heri, og de forskellige senere regeringsforslag til skattereform har fulgt skattekommissionens forslag, der går ud på, at personer, der tilflytter Danmark, skal beskattes i forhold til deres fremtidige indkomst. Dette princip er også fulgt i forslaget. Som det vil ses af § 2, stk. 4, medfører skattefradragetsretten også på dette punkt komplicerede beregninger, men dette må man tage med, når man vil bevare skattefradragetsretten.

Reglen i § 3 om børnefradrag i plejeforhold tilsigter at råde bod på et misforhold, der er opstået som følge af, at de i lov om offentlig forsorg omhandlede normalbidrag efterhånden er blevet højere end de beløbsgrænser, som indeholdes i den gældende ligningslov, og som udgør henholdsvis 800 kr., 700 kr. og 600 kr. i de forskellige områder. Herefter falder efter de gældende regler retten til børnefradrag bort i alle de tilfælde, hvor plejeverdlaget svarer til normalbidraget. Når man nu i forslaget erstatter disse beløbsgrænser med en henvisning til normalbidraget, vil dette for det første have den virkning, at plejeforældrene bevarer retten til børnefradrag i disse tilfælde, og for det andet, at man ikke fremtidig behøver at regulere beløbsgrænserne. De følger automatisk med ændringen i normalbidragene i henhold til lov om offentlig forsorg. Når man har sat beløbsgrænsen 25 pct. højere end normalbidraget, skyldes dette, at der udover normalbidraget kan oppebæres visse særlige ydelser.

Med hensyn til de i § 4 omhandlede regler